

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР

CONCEPTUAL APPROACHES TO IMPROVING THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE NURSES

У статті обґрунтована потреба вдосконалення професійної підготовки майбутніх медичних сестер. Доведено, що медичні навчальні заклади мають готувати компетентного фахівця сестринської справи, готового до професійного росту та здатного до самовдосконалення. Встановлено, що вагому роль у підвищенні якості освітнього процесу майбутніх медичних сестер відіграють концептуальні підходи. Підхід є основою організації освітнього процесу і виступає носієм методологічної інформації про методи, форми та прийоми професійної підготовки. У методичній площині визначено: концептуальними у професійній підготовці мають бути компетентнісний, праксеологічний та особистісно-орієнтований підходи.

У ході дослідження з'ясовано, що компетентнісний підхід безпосередньо пов'язаний із вдосконаленням інтегральних, загальних і спеціальних (фахових) компетентностей і має позитивний вплив на забезпечення тісного зв'язку теорії з практикою. Його впровадження забезпечить перехід від кількісних змін до якісного перетворення компетенцій. Із психолого-педагогічного погляду праксеологічний підхід дозволяє ефективно формувати практичні уміння й навички у майбутніх фахівців і сприяє оптимізації практичних дій. Цей підхід дозволить майбутнім фахівцям оволодіти практичними уміннями шляхом розробки практико орієнтованих завдань. Практико орієнтований підхід позитивно впливає на формування раціонального мислення та пропонує методи ефективного діяльності. Під час його впровадження потрібно переводити теоретичні знання у площину практичної діяльності. Особистісно орієнтований підхід відіграє вагомую роль у активізації саморозвитку особистості, передбачає виявлення індивідуальних особливостей студентів. Він дозволяє кожному студенту навчатися відповідно до здібностей і потреб на основі налагодження співпраці між викладачем і студентами.

Ключові слова: майбутні медичні сестри, професійна підготовка, методологія, концептуальні підходи, компетентнісний підхід,

практико орієнтований підхід, особистісно-орієнтований підхід.

The article substantiates the need to improve the professional training of future nurses. It is proved that medical schools must train a competent specialist in nursing, who is ready for professional growth and capable of self-improvement. It is established that conceptual approaches play an important role in improving the quality of the educational process of future nurses. The approach is the basis for the organization of the educational process and serves as a carrier of methodological information about the methods, forms and techniques of professional training. In the methodological plane, it is determined that conceptual in professional training should be competency, praxeological and personality-oriented approaches.

The study found that the competency approach is directly related to the improvement of integrated, general and special (professional) competencies and has a positive impact on ensuring a close connection between theory and practice. Its implementation will ensure the transition from quantitative changes to qualitative transformation of competencies. From the psychological and pedagogical point of view, the praxeological approach allows to effectively form practical skills and abilities of future specialists and helps to optimize practical actions. This approach will allow future professionals to master practical skills by developing practice-oriented tasks. Praxeological approach has a positive effect on the formation of rational thinking, and promotes methods of effective action. During its implementation it is necessary to translate theoretical knowledge into the plane of practical activity. Personality-oriented approach plays an important role in enhancing personal self-development, involves identifying individual characteristics of students. It allows each student to study according to abilities and needs, based on the establishment of cooperation between teacher and students.

Key words: future nurses, professional training, methodology, conceptual approaches, competence approach, praxeological approach, personality-oriented approach.

УДК 378: 094+371

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/26.29>

Мукан Н.В.,

докт. пед. наук, професор,
професор кафедри педагогіки
та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»

Козловський Ю.М.,

докт. пед. наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки
та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»

Криштанович М.Ф.,

докт. наук з держ. упр., професор,
професор кафедри педагогіки
та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Одним зі стратегічних завдань, що стоїть перед охороною здоров'я у час світової пандемії, спричиненої Covid-19, є забезпечення якості медичної допомоги. Розв'язання цього завдання безпосередньо пов'язане із професійною підготовкою кваліфікованих медичних фахівців. Беручи до уваги той факт, що професійна підготовка майбутніх фахівців сестринських служб не повною мірою спрямована на реалізацію потенційних можливостей і здібностей медичної сестри, медичні навчальні заклади мають спрямовувати свою діяльність на підготовку висококваліфікованого,

компетентного фахівця сестринської справи, готового до професійного росту, здатного до самоосвіти та самовдосконалення.

Ураховуючи Концепцію побудови національної системи охорони здоров'я України, а також положення Наказу МОЗ України «Про затвердження Положення про особливості ступеневої освіти медичного спрямування», головним показником якості професійної медсестринської підготовки вважаємо професійну компетентність, що формується на основі використання в освітньому процесі інноваційних підходів, до яких відносимо компетентнісний, праксеологічний та особистісно-орієнтований підходи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У ході дослідження було з'ясовано, що теоретичні та практичні питання професійної освіти майбутніх фахівців сестринської справи протягом останніх десяти років проаналізовані у працях українських науковців Л. Борисюк [1], М. Демянчука [2], С. Левківської [3], Л. Романишиної [8], З. Шарлович [14] та ін. Однак методологічні аспекти організації освітнього процесу для майбутніх медичних сестер ґрунтовно не були розглянуті.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Встановлено, що в медичний навчальний заклад, як і в будь-який інший освітній заклад, вступають на навчання молоді люди з різним рівнем освітнього потенціалу, однак після закінчення навчання переважна більшість студентів мають стати фахівцями з високим рівнем професіоналізму. Для досягнення такого результату необхідно цілеспрямовано та системно працювати з майбутніми медичними сестрами над виробленням у них нових форм поведінки та цілеспрямовано організовувати їхній освітній процес шляхом впровадження компетентісного, особистісно-орієнтованого та праксеологічного підходів. Саме цим питанням приділено недостатню увагу у наукових дослідженнях, що і спонукало нас до розкриття потенціалу означених концептуальних підходів та аналізу практичних аспектів, пов'язаних із їхнім впровадженням у професійну підготовку майбутніх медичних сестер.

З огляду на наведені факти мета статті спрямована на аналіз основних концептуальних підходів до організації професійної підготовки майбутніх медичних сестер, які мають позитивний вплив на вдосконалення професійної компетентності та висвітлення механізмів їх впровадження.

Виклад основного матеріалу. На основі вивчення й узагальнення філософських, педагогічних, соціологічних і психологічних наук встановлено, що головною методологічною основою розвитку сучасної освіти має бути комплексне і системне вирішення проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Не є винятком і медичні фахівці, зокрема медичні сестри. Наголосимо, що сучасні виклики, продиктовані боротьбою зі світовою пандемією, спричиненою коронавірусною інфекцією, диктують необхідність вирішення теоретичних і практичних проблем підвищення якості професійної підготовки медичних сестер, котрі володіють високим рівнем компетентності.

На основі аналізу напрацювань І. Сірак [10], О. Солодовник [11] і К. Соцького [12] встановлено, що професійна компетентність майбутніх медичних сестер – це інтеграційна характеристика особистості, яка передбачає сукупність компетенцій у професійній сфері, що базується на сформованих моральних якостях, які дозволяють особис-

тості бути конкурентоспроможною на ринку праці. Отже, можна констатувати, що освітній процес у закладах вищої освіти, які готують медичних сестер, має базуватися на правильно підібраних концептуальних підходах, що позитивно впливають на формування професійно успішного фахівця.

У психолого-педагогічній літературі дефініція «підхід» розглядається як наукова категорія, яка становить методологічну орієнтацію дослідження, як позиція, з якої розглядається об'єкт вивчення (спосіб визначення об'єкта), як поняття, що керує загальною стратегією дослідження. Тобто підхід виступає основою для визначення практичних площин організації освітнього процесу, адже є носієм узагальненої методологічної інформації про практичні методи, форми та прийоми організації професійної підготовки майбутніх фахівців. Вважаємо, що опора на конкретні «підходи» в аспекті методологічного забезпечення професійної підготовки дозволить викладацькому корпусу вибудувати чіткі та взаємопов'язані психолого-педагогічні дії, а також дасть ефективний поштовх для виваженого методологічного забезпечення якісної професійної підготовки майбутніх медичних сестер, розробки конкретного змісту освітнього процесу.

Наголосимо на тому, що професійна підготовка студентів у медичних закладах має бути безпосередньо пов'язаною з формуванням ключових компетентностей і компетенцій, необхідних для якісного виконання усіх професійних функцій та обов'язків (компетентнісний підхід), а також співвідноситися з майбутньою професійною діяльністю (праксеологічний підхід). Методологія сучасної медичної підготовки є гуманістичною, а тому в її центрі має перебувати студент, його духовний розвиток і система деонтологічних цінностей (особистісно орієнтований підхід). Таким чином, висуваємо припущення про те, що центральними (концептуальними) у професійній підготовці мають бути саме ці три підходи: компетентісний, праксеологічний та особистісно-орієнтований.

У ході дослідження було встановлено, що професійна компетентність майбутнього фахівця виступає базовою характеристикою його діяльності, яка «включає як змістовий (знання), так і процесуальний (уміння) компоненти і має головні суттєві ознаки, а саме: мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності та критичність мислення» [4, с. 127]. Виходячи з такого визначення, компетентнісний підхід дозволяє студентам стати активними суб'єктами освітнього процесу. У методологічній площині компетентнісний підхід позитивно вплине на три вектори: по-перше, на формування стійкого інтересу до обраної професії; по-друге, на розвиток особистісно-професійних рис; по-третє, на організацію професійного самовдосконалення. Отже, цей підхід безпосередньо пов'язаний із вдосконаленням інтегральних,

загальних і спеціальних (фахових) компетентностей, а також позитивно впливає на апробацію та впровадження інноваційних педагогічних технологій під час організації освітнього процесу майбутніх фахівців.

Компетентнісний підхід в іноземних публікаціях розглядається як загальна методологія, що базується на потребі формування основних компетентностей, які мають вагомий вплив на самовдосконалення і саморозвиток студентів. До прикладу, у статті Е. Гонкзі доведено, що цей підхід має позитивний вплив на руйнування стереотипів і забезпечення тісного зв'язку теорії з практикою, а також подолання дихотомії між «знаю, що» і «знаю, як» [15, с. 182–184].

Вважаємо, що на основі системного та цілісного впровадження компетентісного підходу в освітній процес можна досягнути усвідомленого і самостійного набуття професійних компетенцій і домогтися формування особистісних якостей, необхідних для реалізації себе як компетентного фахівця. Внаслідок цього відбувається перехід від кількісних змін у складі та змісті освітньої діяльності майбутніх медичних сестер до її якісного перетворення. Розвитку пізнавальної активності сприяють застосування нових технологій організації освітньої діяльності, диференціація навчання з урахуванням освоєння обов'язкових і вибіркових курсів.

Зупинимось на аналізі праксеологічного підходу. Так, у тезаурус праксеологічного підходу, як доводить Т. Пцоловский [7], входять такі наукові категорії, як «результат», «якість діяльності», «дієвість», «продуктивність». Основою праксеологічного підходу є досягнення ефективності професійної діяльності на основі дієвого, результативного навчання. Практичне підхід «забезпечує ефективно управління діяльністю через її всебічний самоаналіз, самооцінювання, цілеспрямоване моделювання умов і засобів удосконалення на основі синтезу теоретичних знань та емпіричного досвіду» [13, с. 56]. Із психолого-педагогічного погляду праксеологічний підхід дозволяє ефективно формувати практичні уміння й навички у майбутніх фахівців на основі розширення цілей їхньої професійної підготовки. Це зумовлено тим, що він передбачає розвиток у студентів, які навчаються у медичних закладах, умінь практично діяти, застосовувати здобуті знання у ситуаціях професійної діяльності.

Передбачаємо, що реалізація праксеологічного підходу дозволить майбутнім фахівцям оволодіти необхідним арсеналом практичних умінь, а також позитивно вплине на формування таких важливих особистісних якостей, як відповідальність та ініціативність. Впровадження цього підходу відповідає сучасним вимогам науково-методичного забезпечення освітнього процесу, адже спрямоване на удосконалення методичного забезпечення освіт-

нього процесу шляхом розробки практико орієнтованих завдань.

У методологічній площині праксеологічний підхід передбачає формування у майбутніх фахівців раціонального мислення та пропагує методи ефективної діяльності, а тому базується на тому, що навчальні дисципліни в медичному навчальному закладі покликані формувати зміст, структуру і форми діяльності у професійній сфері. Зокрема, викладачам важливо домогтися оптимального поєднання варіативних логічних структур змісту освіти з його практичним втіленням. Тобто праксеологічний підхід базується на переведенні теоретичних знань у площину практичної діяльності. Лише на цій основі можна досягнути ефективної взаємодії на основі широкого використання інноваційних педагогічних технологій.

Вважаємо, що праксеологічний підхід за умов його цілеспрямованого впровадження в освітній процес професійної підготовки майбутніх медичних сестер збагатить процесуальну сторону, сприятиме оптимізації практичних дій. Його використання суттєво посилить практичну сторону освітнього процесу шляхом інтеграції теоретичних знань із практичною підготовкою.

У процесі вивчення публікацій Л. Ніколенка [5], С. Подмазіна [6], С. Сисоєвої [9] встановлено, що особистісно-орієнтований підхід оптимальний для активізації саморозвитку особистості, адже передбачає виявлення індивідуальних особливостей студентів як суб'єктів навчально-пізнавальної діяльності. Із психолого-педагогічного погляду він передбачає дотримання права студента на обрання власної траєкторії розвитку на основі врахування власних пріоритетів. У методичній площині цей підхід дозволяє кожному майбутньому фахівцеві навчатися відповідно до своїх здібностей і потреб, а також передбачає налагодження партнерських позиції співпраці між викладачем і студентами.

У методологічному контексті особистісно-орієнтований підхід передбачає творчу спрямованість особистості та пропагує професійне вдосконалення на основі «творення образу людини в людині», передбачення невичерпних джерел натхнення і вдосконалення особистості. Необхідність впровадження особистісно-орієнтованого підходу є очевидною, оскільки суспільство очікує, щоб випускники усіх закладів, які готують майбутніх медичних сестер, були креативними, професійно компетентними особистостями, прагнули до успіху й уміли будувати індивідуальну траєкторію особистісно-професійного розвитку. З практичного погляду, організовуючи освітній процес майбутніх медичних сестер, ми радимо викладачам дотримуватися таких вимог особистісно-орієнтованого підходу: має бути пріоритет індивідуального підходу до кожного, оскільки студенти – активні

носії суб'єктного досвіду; налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії; системне збагачення особистісного досвіду студентів.

На основі особистісно-орієнтованого підходу маємо можливість створити належні умови для формування майбутніх медичних сестер як креативних особистостей, котрі зі студентської лави готові до реалізації своїх професійних обов'язків.

Висновки. Отже, у методологічному контексті формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер зумовлене необхідністю підняття престижу медичних працівників в українському суспільстві та забезпечення якості фахової підготовки фахівця із середньою медичною освітою, конкурентоспроможного на ринку праці, на основі використання компетентісного, праксеологічного й особистісно-орієнтованого підходів до організації освітнього процесу. Зокрема, встановлено, що у методологічному контексті компетентісний підхід передбачає оптимізацію структурних елементів освітнього процесу шляхом проектування навчальної програми, визначення методів і відбору засобів навчання. Практиологічний підхід охоплює цілеспрямоване формування професійної свідомості студентів для максимального усвідомлення їхньої майбутньої місії, цілей і пріоритетів через реалізацію цілей, визначених для кожної професійно-орієнтованої дисципліни. Особистісно-орієнтований підхід базується на співпраці педагога зі студентами з метою введення їх у майбутню професійну діяльність. На його основі освіта розглядається як формування нових цілей і особистісних позицій, а розвиток передбачає становлення здатності особистості до самостійного вдосконалення та розвитку потреб і цінностей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Борисюк Л.О. Теоретичні основи професійної компетентності бакалаврів сестринської справи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота.* 2014. Вип. 31. С. 36–38.
2. Демянчук М.Р. Система професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи у коледжах. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи.* Вип. 71. 2019. С. 92–96.
3. Левківська С.М. Формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер як наукова проблема. *Вісник Житомирського державного університету.* Вип. 1 (73). Педагогічні науки, 2014. С. 124–131.
4. Мачинська Н.І. Психологічна компетентність – необхідна складова професійної компетентності майбутнього фахівця. *Інженерні та освітні технології в електротехнічних і комп'ютерних системах.* 2013. № 1 (1). С. 125–130.
5. Ніколенко Л.Т. Особистісно орієнтована освіта: проблеми та шляхи реалізації в системі підвищення кваліфікації. *Ученые записки.* № 3. 2005. С. 23–27.
6. Подмазін С.І. Особистісно-орієнтований освітній процес. Принципи. Технології. *Педагогіка і психологія,* 1997. № 2. С. 37–43.
7. Пцоловский Т. Принципы совершенной деятельности: Введение в праксеологию. Киев : Изд-во: «Институт праксеологии», 1993. 272 с.
8. Романишина Л.М., Хмеляр І.М., Лукашук М.М. Формування ключових компетентностей майбутніх фахівців у процесі навчання в медичному коледжі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія Педагогіка.* 2011. № 2. С. 71–78.
9. Сисоєва С.О. Особистісно-орієнтовані технології: сутність, специфіка, вимоги до проектування. *Професійна освіта: педагогіка і психологія.* 2003. С. 159–160.
10. Сірак І.П. Формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; Вінниця, 2017. 296 с.
11. Солодовник О.В. Формування готовності майбутніх молодших спеціалістів з медичною освітою до професійного самовдосконалення у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; Житомир, 2017. 279 с.
12. Соцький К.О. Формування готовності майбутніх молодших медичних спеціалістів до професійного самовдосконалення : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2016. 314 с.
13. Чайка В.М. Основи дидактики : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2011. 238 с.
14. Шарлович З.П. Пошук шляхів формування професійно-педагогічної компетентності медичної сестри сімейної медицини в системі фахової підготовки. *Східноєвропейський журнал громадського здоров'я. Спецвипуск.* 2012. С. 125–126.
15. Gonczi A. Competency-based learning: a dubious past – an assured future? *Understanding learning at work* / eds. D. Boud and J. Garrck, Routledge, London and New York, 1999. P. 180–197.